

1 DALIS

Holstonas

Holstonui lipant pasitikti savo mirties viršuje girdėjosi žaidžiančių vaikų balsai – taip gali kryžštauti tik laimingi berniukai ir mergaitės. Jis neskubėjo: sunkiai, žingsnis po žingsnio suko ratus įvijais laiptais, klausydamasis siautėjančių išdykėlių, seni batai aidžiai bilсноjo į metalines pakopas.

Laiptai buvo tokie pat nudrengti kaip Holstono tėvo batai. Atsiknojusių dažų lopiniai išlikę tik pakopų kampuose ir apačioje, kur jų nebruožė lipančios kojos. Su kiekvienu žingsniu į orą kilo dulkių debesėliai. Einant virpėjo metaliniai turėklai, liečiančių rankų nusvidinti iki blizgesio. Holstonas visuomet stebėjosi, kaip per amžius pliki delnai ir kojos gali nudilinti net kiečiausią plieną. Po vieną mažą molekulę kaskart, pagalvojo. Kiekvieno žmogaus gyvenimas nuzulino po didžiųjų laiptų sluoksnelį, o jų pačių gyvenimus ištrynė šachta.

Kiekviena karta vis giliau įduobė laiptelius, nulenkę jų briauną, tad dabar laiptai priminė atkragintą apatinę lūpą. Pačiam vidury dantukų nelikę nė pėdsako – kojai visai nebuvo už ko užsikabinti. Kad tokie kažkada buvo, galėjai spręsti iš kelių mažyčių rombo formos kauburėlių su dažų, dar likusių pakraščiuose, pėdsakais.

Holstonas pakėlė senu batu apautą koją ir nuleido ant senos pakopos, tada užkėlė kitą – pasilypėjo dar vienu laipteliu.

Jis mąstė apie tai, kaip metams bėgant sluoksnis po sluoksnio sudyla ne tik molekulės, bet ir žmonių gyvenimai virsta mikroskopinėmis dulkelėmis. Vis dėlto Holstonui atrodė, ir ši mintis ne kartą buvo atėjusi į galvą, kad gyvenimas – net šitie laiptai – nusipelnė geresnio likimo. Ilgi įviji laiptai, einantys per visą šachtą, buvo neįtikėtinais siauri, tarsi šiaudelis gėrimo stiklinėje, akivaizdžiai skirti ne tam naudoti kaip beveik ir visa kita jų cilindriniam name. Viskas čia buvo sukurta kitiems tikslams, tik jau seniai pamirštiems. Dabar didieji laiptai virtę pagrindine susisiekimo arterija tūkstančiams žmonių, kasdien zujantiems aukštyn žemyn, nors tokie ankšti laiptai būtų labiau tikę avarinėms situacijoms ir daug mažesniems srautams.

Užpakaly liko dar vienas aukštas – „miegamasis rajonas“, padalytas į kelias sekcijas tarsi apvalus pyragas. Kol Holstonas užkopė kelis paskutinius aukštus, paskutinius savo gyvenime, iš viršaus vis garsiau liejosi džiaugsmingi vaikų šūkavimai. Taip juokiasi vaikystė, sielos, kurios nesuvokia, kur gyvena, kurios neįaučia, kaip sunkiai slegia žemė, kurios protu neaprupia, kad yra palaidotos *gyvos*. Gyvos ir kupinos gyvenimo džiaugsmo. Vaikų balsų skambesys pripildė nykų laiptų šulinį, ir šiame fone dar niūriau atrodė Holstono pasiryžimas ir tikslas, dėl kurio jis nusprendė *palikti* šachtą.

Kai jau buvo bešeinaš, vienas vaikiškas balselis suskambo garsiau už kitus, ir Holstonas prisiminė save, irgi tokį pat šachtos vaiką, prisiminė savo mokyklą ir žaidimus. Tais senais laikais ankštas betoninis cilindras – daugybė gyvenamųjų sekcijų ir dirbtuvių, hidroponiniai sodai ir ventiliacinės kameros, ištisa vamzdžių raizgalynė – atrodė kaip beribė visata, begalinė erdvė, kurios niekada niekas negalės iki galo iširti, labirintas, kuriame jis ir jo draugai galėjo pasiklysti amžiams.

Bet nuo tų dienų praėjo trisdešimt metų. Holstonui atrodė, kad jo vaikystė liko už dviejų ar trijų žmogaus gyvenimų. Kažkieno nugyventų visaverčių gyvenimų. Tik ne jo. Jis visą gyvenimą išdirbo šerifu, tačiau šios pareigos slėgė kaip sunki našta, aklinau užvėrė duris į praeitį. Pastaruoju metu jis gyveno dar vieną gyvenimą – tarp vaikystės ir šerifo darbo, per šį laiką daug jo esybės sluoksnių virto dulkėmis, trejus metus jis laukė to, kas niekada neįvyks, trejus ilgus metus, kur kiekviena diena tęsėsi ilgiau nei bet kuris jo laimingo gyvenimo mėnuo.

Štai ir laiptų pabaiga, lenkti, nugludinti metaliniai turėklai baigėsi ir Holstono ranka nusviro: priešais atsivėrė bene erdviausia šachtos patalpa – užkandinė ir su ja sujungta poilsio salė. Vaikai triukšmingai ūbavo visai čia pat. Tarp išstumdytų kėdžių šmižinėjo ryškiaspalvės figūrėlės – vaikai žaidė gaudynes. Saujelė suaugusiųjų bandė įvesti tvarką. Holstonas pastebėjo Doną, renkančią ant purvinių grindų išmėtytas kreideles ir spalvotus pieštukus. Jos vyras Klarkas sėdėjo už stalo, nukrauto sulčių stiklinėmis ir dubenėliais su kukurūziniais sausainiais. Jis pamojavo Holstonui.

Šis neatsakė, neturėjo nei jėgų, nei noro. Žvilgsnis nuklydo pro suaugusiuosius, pro žaidžiančius vaikus ir įsmigo į tolimiausią užkandinės sieną, ant kurios miglotai matėsi plačiausia nesvetingo pasaulio kitapus šachtos panorama. Jau aušo. Blausioje rytmečio šviesoje matėsi kalvos be jokios gyvybės, jos nė kiek nepasikeitė nuo tada, kai Holstonas buvo berniukas. Iš guvaus vaikiščio, kadaise irgi šmurkščiojančio tarp užkandinės staliukų, jis virto tuščiu kiautu, o kalvos stovėjo kaip stovėjusios, tokios pat. Už jų banguojančių viršukalnių matėsi gerai pažįstami, apgriuvę dangoraižiai, dulkinuose jų stikluose vos vos atsispindėjo blyškūs ryto spinduliai. Tik seno stiklo ir plieno krūva minė tą vietą, kur kadaise, kaip manoma, gyveno žmonės. Ant žemės, ne po žeme.

Iš vaikų sukurio kaip kometa išskriejo berniukas ir atsitrenkė Holstonui į kojas. Vyras nudelbė akis ir jau norėjo pakelti vaiką, tai buvo Suzanos sūnus, tačiau berniukas atšoko kometos greičiu ir vėl leidosi įtraukiamas į žaidimo orbitą.

Holstonas kažkodėl prisiminė loteriją, kurioje išlošė jis ir Alison. Ji mirė tais pačiais metais. Holstonas išsaugojo bilietą, visur jį tebesinešiojo. Vienas iš šių vaikų – berniukas arba mergaitė – galėjo būti jų, net ir tas dvimetis mažylis, netvirtomis kojytėmis svirduliuojantis tarp vyresnių. Nors jie, kaip ir visi tėvai, svajavo būti palaiminti dvynukais. Juodu, aišku, stengėsi. Holstono žmonai buvo išimtas implantas, jie praleido daug nuostabių naktų bandydami išnaudoti šią it iš dangaus nukritusią galimybę: vieni tėvai linkėjo jiems sėkmės, o nelaimėjusieji loterijoje kantriai laukė kitų metų – gal laimė nusišypsos ir jiems.

Žinodami, kad turi tik metus, jis ir Alison griebėsi visko – net prietarų. Virš lovos pakabino česnakų, neva jie stiprina vaisingumą, dvi dešimties centų monetos po čiužiniu turėjo padėti susilaukti dvynių, o kur dar rausvas kaspinas Alison plaukuose ir mėlynos dėmės Holstonui po akimis – iš pažiūros kvailas, nekaltas žaidimas slėpė žūtbutinį jų ryžtą. Jie privalėjo *išmėginti* viską, kas tik įmanoma, būtina pasinaudoti net pačia paikiausią ir absurdiškiausią galimybe.

Tik nebuvo lemta. Jų metams nepraėjus loterija išsirinko kitą porą. Ne dėl to, kad jie būtų per mažai stengęsi, tiesiog neliko su kuo stengtis. *Žmonos* neliko.

Holstonas nususuko nuo žaidžiančių vaikų ir migloto reginio ant sienos ir nužingsniavo link savo nuovados, įsikūrusios tarp užkandinės ir šachtos oro šliuzo. Beeidamas vėl nevalingai prisiminė seną savo skaudulį, kankinantį jį pastaruosius trejus metus:

kad ir kaip su tuo kovojo – šioje vietoje jam nuolat vaidendavosi. Jis žinojo, kad jei staigiai atsisuks ir įbes akis į plačią panoramą ant sienos, jei prisimerkęs labai gerai išžiūrės – nes kameros vaizdas vis labiau blausėsi ir ore sklandė vis daugiau dulkių, jei žvilgsniu paseks tamsų įlinkį, kylantį kalvos šlaitu link viršukalnės, kažkur ten išvys sustingusį jos siluetą. Taip, ant tos kalvos jis matė savo žmoną. Ji gulėjo nejudri tarsi akmuo, susidėjusi rankas už galvos, ir jos suakmenėjusį kūną ardė nuodingas oras.

Galbūt.

Taip toli buvo sunku ką nors įžiūrėti net gerokai anksčiau, kai kameros lęšiai dar nebuvo apsinešę purvu ir dulkėmis. Be to, vargu ar tuo vaizdu išvis derėjo tikėti. Tiesą sakant, čia mažai kuo galima tikėti. Taigi Holstonas nusprendė paprasčiausiai nežiūrėti. Paspertino žingsnį ir praėjęs vietą, kur jam vaidendavosi žmona, kur amžiams apsigyveno slogūs prisiminimai, kur jis pajusdavo beprotybės ribą, įžengė į savo nuovadą.

– Kas čia toks ankstyvas! – išsišiepė Marnsas.

Holstono padėjėjas uždarė vieną iš metalinių kartotekos stalčiukų, senos spintelės vyriai nykiai sugirgždėjo, tarsi praradę paskutinę viltį. Marnsas paėmė garuojantį puodelį ir tik tada pastebėjo, kad Holstonas šiandien ypač niūrus.

– Šefe, ar gerai jaučiatės? – paklausė.

Holstonas linktelėjo, paskui mostelėjo galva į lentutę su raktais, kabančią virš stalo.

– Paduok areštinės raktą, – burbtelėjo.

Padėjėjo šypsena dingo, dabar jis atrodė sutrikęs. Pastatė puodelį ir pasisuko nukabinti rakto. Per tą laiką Holstonas paskutinį kartą paglostė delne vėsus aštriabriaunį plieninį šerifo ženklelį ir padėjo žvaigždę ant stalo. Marnsas atsisuko laikydamas raktą. Holstonas jį paėmė.

– Ar man subėgioti šluostės? – Padėjęs Marnsas nykščiu parodė užkandinės link. Jei kameroje nebūdavo sulaikytųjų, juodu ten užeidavo tik išvalyti.

– Ne, – atsakė Holstonas. Jis mostelėjo galva kameros link, taigi padėjęjui reikia sekti iš paskos.

Apsisukęs eiti išgirdo už nugaros sugirgzdant kėdę, vadinasi, Marnsas paklusniai pakilo. Holstonas netrukus baigs savo žygį. Raktas lengvai įslydo į skylutę. Meistriškai sukonstruotas ir gerai prižiūrėtas durų mechanizmas garsiai barkštelėjo, vyriai atsidarė beveik be garso. Ryžtingas žingsnis į priekį, uždaromos durys, vėl tarkštelėjimas – ir kankynė pagaliau baigėsi.

– Šefe?

Holstonas iškišo pro grotas raktą. Marnsas dvejojamas įbedė į jį akis, tačiau pakėlė ranką ir paėmė.

– Šefe, kas čia vyksta?

– Pakviesk merę, – pasakė Holstonas. Jis atsiduso, tada su palengvėjimu iškvėpė: ištisus trejus metus išbuvo užgniaužęs kvapą. – Pasakyk jai, kad noriu išeiti iš šachtos.

Vaizdas iš areštinės buvo ne toks miglotas kaip iš užkandinės, ir Holstonas paskutinę savo dieną šachtoje leido apmąstydamas šį keistą dalyką. Ar gali būti, kad kamera šioje pusėje lyg užuovėjoje, apsaugota nuo nuodingų vėjų? Ar kiekvienas pasmerktasis mirti, vykdydamas paskutinį paliepiamą, stengėsi ir kitiems išsaugoti tą vaizdą, kuriuo mėgavosi paskutinę savo gyvenimo dieną? O gal tos pastangos tėra duoklė *kitam* valytojui, kuris praleis savo paskutinę gyvenimo dieną toje pačioje kameroje?

Holstonas pasiliko prie pastarojo paaiškinimo. Nes šis paaiškinimas mintimis jį vėl grąžino prie žmonos. Jis priminė, kodėl dabar jis čia, šioje grotų pusėje. Savo noru.

Prisiminęs žmoną atsisėdo ir įbedė akis į negyvą pasaulį – jau seniai išnykusių žmonių palikimą. Ne geriausias iš vaizdų, supančių jų požeminę šachtą, bet ir ne blogiausias. Tolumoje dunksojo banguojančių neaukštų kalvų virtinė, maloniai rusvos spalvos, tarsi baltinta kava. Virš jų plytėjo pilkas dangus, toks pat kaip ir jo vaikystės laikais, kaip jo tėvo ir senelio vaikystės laikais. Kitapus vieninteliai judėjo debesys. Apsunkę, švininiai, gulantys ant kalvų, pamažu jie keitė vietą, klaidžiojo lyg apsėsti, lyg pabaisų iš vaikiškų knygelių banda.

Mirusio pasaulio vaizdas užėmė beveik visą jo kameros sieną, kaip ir visas kitas sienas aukštutiniame šachtos lygmenyje, tik

kiekvienas ekranas rodė vis kitą neaiškių ar beveik neįžiūrimų tyrų fragmentą. Ekranas Holstono kameroje prasidėjo prie lovos, kilo iki lubų, ėjo jomis iki kitos sienos ir nusileidęs ja baigėsi beveik ties klozetu. Nors ir dengė išskydusi migla, lyg kas būtų lėšius tėptelėjęs aliejumi, kraštovaizdis atrodė kaip gyvas, viliojo ir kvietė, imtum ir žengtum kitapus, deja, vaizdą rėmino tvirtos kalėjimo grotos.

Tačiau tikrumo iliuzija susidarė tik iš toli. Prisikišęs arčiau Holstonas galėjo įžiūrėti aibę negyvų taškelių didžiuliam ekrane: rudų ir pilkų atspalvių fone ryškiai išsiskyrė balti kvadratėliai. Jie švietė su kažkokiu nuožmiu atkaklumu, kiekvienas jų (Alison juos vadindavo „įstrigusiais“ taškeliais) atrodė kaip mažytis langas į kitą, šviesesnį, pasaulį, ertmė sulig žmogaus plauko storiu, šaukianti į kažkokią kitą, geresnę, tikrovę. Dabar, kai žvelgė iš visai arti, tokių langelių buvo keli tuzinai. Holstonas svarstė, ar kas nors šachtoje moka tai pataisyti, ar jie turi įrankių tokiam juvelyriniam darbui? Ar šie taškeliai „mirė“ amžiams, kaip Alison? Ar galiausiai jie visi išeis iš rikiuotės? Holstonas pabandė įsivaizduoti dieną, kai pusė taškelių virs baltais, paskui užaugs dar kelios kartos, ir liks visai nedaug pilkų ir rudų taškelių, galiausiai – vos dešimt, ir pasaulis pereis į naują būseną: šachtos žmonės ims manyti, kad visata anapus apimta visa niokojančios liepsnos, ir vieninteliai *dar veikiantys* taškeliai klaidingai bus laikomi sugedusiais.

O gal jau dabar Holstonas ir kiti klysta?

Jam už nugaros kažkas kostelėjo. Holstonas atsisuko ir išvydo kitapus grotų merę Džens, rankas ji laikė susidėjusi ant kombinezono pilvo. Ji niūriai mostelėjo galva lovos link.

– Kai areštinė tuščia ir jūs su padėjėju Marnsu nebudite, kartais ateinu čia, atsisėdu ir gėriuosi šiuo nuostabiu vaizdu.

Holstonas atsisuko ir permetė akimis purviną, negyvą krašto-vaizdį. Slegiantis pasaulis, palyginti su paveikslėliais iš vaikiškų knygelių – tik jos ir liko po sukilimo. Daugeliui žmonių keistai atrodė tų knygelių spalvos, jie netikėjo kadaise buvus purpurinių dramblių ar rausvų paukščių, o Holstonas širdies gilumoje jautė, kad jie tikresni nei šis vaizdas prieš akis. Jis, kaip ir vienas kitas, žiūrėdamas į tuos žalių ir mėlynų spalvų pliūpsnius nuširusiuose puslapiuose, jautė kažkokį pirmapradiškumą ir paslaptį. Šiaip ar taip, palyginti su slegiančia šachtos ankštuma, net purvinai pilkas kraštovaizdis kitapus atrodė kaip išsigelbėjimas, tarsi gurkšnis tyro, laisvo oro žmogui, gimusiam kvėpuoti pilna krūtine.

– Čia jis visuomet atrodo šiek tiek ryškesnis, – pasakė Džens. – Turiu omeny kraštovaizdį.

Holstonas nieko neatsakė. Jis stebėjo, kaip nuo masyvo atsiskyrė garbanotas debesis, juoda ir balta sukuriuojanti masė, ir nuplaukė kita kryptimi.

– Gali išsirinkti, ką valgysi vakarienei, – tarė merė. – Kaip paprastai...

– Tau nereikia man pasakoti proceso, – nutraukė ją Holstonas. – Vos prieš trejus metus aš pats patiekiau paskutinę vakarienę Alison. Šioje kameroje. – Jis jau norėjo iš įpročio pasukti ant piršto varinį žiedą, bet prisiminė, kad prieš kelias valandas paliko jį namuose ant tualetinio staliuko.

– Negaliu patikėti, kad praėjo tiek laiko, – sumurmėjo sau Džens. Atsisukęs Holstonas pamatė, kad ji prisimerkusi žiūri į ekraną, stebi danguje plūkaujančius debesis.

– Ar pasiilgsti jos? – tulžingai paklausė Holstonas. – Ar tik nerviniesi, kad per tiek laiko vaizdas vėl tapo neryškus?

Džens akimirką žybtelėjo akimis jo pusėn, paskui nudelbė žvilgsnį į grindis.

– Žinai, kad aš to nenorėjau, nė dėl jokio vaizdo. Tačiau taisyklės yra taisyklės...

– Niekas dėl to nekaltas, – sutiko Holstonas stengdamasis numalšinti pyktį. – Be to, kas geriau už mane išmano taisykles. – Jo ranka nevalingai kilstelėjo link šerifo ženklelio, tik jį, kaip ir žiedą, buvo palikęs. – Velnias, visą savo gyvenimą verčiau kitus jų laikytis, net po to, kai supratau, kad taisyklės visiškas mėšlas.

Džens kostelėjo.

– Gerai, neklausiu, kodėl taip sugalvojai. Spėju, kad nebuvai čia laimingas.

Holstono ir merės žvilgsniai susitiko, jis pastebėjo, kad Džens akyse kaupiasi ašaros, bet merė sumirksėjo ir drėgnas blizgesys išnyko. Smulkutė Džens vilkėjo platų kombinezoną, dar labiau paryškinantį jos liesumą, tad atrodė kiek juokingai. Raukšlės ant kaklo ir akių kampučiuose atrodė gilesnės nei visada. Tamsesnės. Holstonas dar pagalvojo, kad lūžinėjantis balsas veikiau rodo nuoširdžią atgailą, o ne amžių ar per didelį kiekį tabako.

Staiga Holstonas išvydo save Džens akimis: palūžęs vyras, sėdintis ant išklibusio gulto, oda pilka mirusio pasaulio fone. Nuo to vaizdo jam pasidarė bloga. Galva užė nuo minčių, jis karštingai bandė užsikabinti už ko nors esminio, apčiuopiamo, ko nors prasmingo. Jo gyvenimas virto nepakeliama kančia. Per pastaruosius trejus metus tikrovė išnyko, jis gyveno tarsi nugrimzdęs į sapną, į nesibaigiantį košmarą. Niekas dabar jam neatrodė tikra.

Holstonas vėl pasisuko į rusvus kalnus. Jam pasirodė, kad akies kraštelio pamatė dar vieną „mirštantį“ taškelį – ekrane žiebėsi balta dėmė, naujas langelis pro iliuzijos šydą į kitą pasaulį, kuriuo jis vis labiau abejojo.

„Rytoj mano išsilaisvinimo diena, – pagalvojo Holstonas, – net jei aš mirsiu.“

– Aš per ilgai esu merė, – atsiduso Džens.

Holstonas grįžtelėjo ir pamatė, kad ji stovi raukšlėtomis rankomis įsikibusi į šaltus metalinius virbus.

– Pats žinai, kad mes neturime tokios senos informacijos, kuri siektų pradžią. Mūsų istorija prasidėjo prieš pusantro šimto metų, po sukilimo, bet nuo tada nė vienas meras nėra išsiuntęs iš čia tiek valytojų, kiek aš.

– Atsiprašau, kad apsunkinu tau dalį, – sausai tarstelėjo Holstonas.

– Man tai neteikia malonumo. Tik tiek noriu pasakyti. Jokio malonumo.

Holstonas mostelėjo ranka į didžiulį ekraną.

– Bet tu pirmoji rytoj vakare gėrėsis ryškiu saulėlydžiu, ar ne? – Jis nekentė savo balso intonacijos. Holstonas susitaikė su savo mirtimi – ar gyvenimu, kad ir kas jo laukė rytoj, – tik kartėlis dėl Alison likimo neišnyko. Nors ir kokie neišvengiami buvo praeities įvykiai, jam atrodė, kad jie galėjo susiklostyti kitaip, jei tik priešistorė būtų buvusi kitokia. – Jums visiems patiks rytojaus vaizdas, – pasakė daugiau sau nei merei.

– Viskas taip neteisinga, – iškvėpė Džens. – Bet įstatymas yra įstatymas. Tu jį pažeidei. Tu žinėjai, ką darai.

Holstonas nudelbė akis į kojas. Abu tylėjo. Pirmoji prakalbo merė Džens:

– Tu dar nepareiškei, kad *nedarysi* to. Kai kurie jaudinasi, jog nesiimsi valyti, nes nepagrasinai to nedarysiąs.

Holstonas nusijuokė.

– Vadinasi, jie jausis geriau, jei pranešiu, kad *nevalysiu* jutiklių? Jis pakraipė galvą dėl tokios „geležinės“ logikos.

– Kas tik čia sėdėjo, grasino to nedarysiantys, – paaiškino Džens, – bet galiausiai kiekvienas pakluso. Todėl visi ir mano...

– Alison nesakė, kad to nedarys, – priminė jai Holstonas, bet jis suprato, ką Džens turėjo omeny. Jis neabejojo, kad Alison nebūtų valiusi lęšių.

Vyras galvojo, kad dabar supranta, ką ji jautė sėdėdama ant šito gulto. Yra svarbesnių už lęšių valymą dalykų, apie kuriuos dera mąstyti. Dauguma išsiųstųjų kitapus nesitikėjo būsią sugauti, atsidūrę šioje kameroje jie neįstengė suvokti, kad po kelių valandų spręsis jų likimas. Kai grasino nevalysią, jų lūpomis kalbėjo kerštas. Tačiau Alison ir dabar Holstonui rūpėjo visai kas kita. Valys jie ar nevalys, tai neturėjo jokios reikšmės, jie atsidūrė šioje kameroje, nes patys to norėjo. Kad ir kaip beprotiškai tai atrodytų, jie norėjo *būti* čia. Juos ginė smalsumas. Jie troško sužinoti, koks tas pasaulis už negyvų ekranų šydo.

– Tai kaip, sutinki valyti, ar ne? – tiesiai šviesiai paklausė Džens, nebegalėdama ilgiau laukti atsakymo.

– Tu pati jau atsakei, – gūžtelėjo Holstonas. – Visi tai daro. Tikriausiai tam yra priežastis, ar ne?

Vyras norėjo apsimesti, kad jam nerūpi, kad jo visai nedomina, *kodėl* kiti valo ar nevalo, nors patį jį visą gyvenimą, ypač pastaruosius trejus metus, kankino tas „kodėl“. Šis klausimas varė jį iš proto. Ir jei išsisukdamas nuo atsakymo suerzins tuos, kas nužudė jo žmoną, tebūnie.

Džens sunerimusi perbraukė rankomis per virbus.

– Ar galiu pasakyti, kad tu tai padarysi? – paklausė.

– Arba pasakyk, kad nedarysiu. Man vis vien. Aš manau, kad jiems irgi tas pat.

Džens neatsakė. Holstonas pakėlė akis ir merė linktelėjo.

– Jei apsigalvosi dėl maisto, duok žinoti padėjėjui Marnsui. Jis budės visą naktį, nes kaip įprasta...

Jai nereikėjo daugiau sakyti. Prisiminus savo oficialias pareigas Holstonui akys priplūdo ašarų. Jis budėjo prieš dvylika metų,

kai valyti buvo pasmerkta Dona Parkins, ir prieš aštuonerius, kai atėjo Džekui Brentui eilė. Ir praklūpėjo visą naktį įsikirtęs rankomis į virbus arba raičiojosi ant grindų iš nevilties prieš trejus metus, kai kameroje sėdėjo jo žmona.

Merė Džens pasisuko eiti.

– Šerifui, – sumurmėjo Holstonas, kol dar ji galėjo girdėti.

– Kažką sakei?

Džens stabtelėjo, jos žili tankūs antakiai pakilo.

– Šerifui. Dabar jis šerifas Marnsas, – priminė jai. – Ne padėjėjas.

Džens pabeldė krumpliais į plieninį virbą.

– Suvalgyk ką nors, – pasakė ji. – Ir gal neįsižeisi, jei patarsiu nors kiek numigti.

Prieš trejus metus

Alison nustebo:

– *Nieko sau.* Mielasis, tik paklausk. Tu nepatikėsi. Ar žinai, kad buvo daugiau sukilimų, ne *vienas*?

Holstonas pakėlė akis nuo aplanko ant kelių. Aplink ant lovos išmėtyti popieriai priminė chaosą: krūvos senų bylų, kurias reikėjo sutvarkyti, ir naujos, laukiančios savo eilės. Alison sėdėjo prie žemo stalelio šalia lovos. Juodu gyveno šachtos kambaryje, kuris per kelis dešimtmečius buvo padalytas tik du kartus, todėl jiems teko palyginti prabangūs metrai: galėjo sau leisti rašomąjį stalą ir plačią lovą vietoje siaurų gultų.

– Iš kur man žinoti? – nusistebėjo jis. Žmona atsisuko ir užsiėmė už ausies plaukų sruogą. Holstonas mostelėjo aplanku į jos kompiuterio ekraną. – Pati visą dieną bandai išaiškinti šimtmečio senumo paslaptis, tad kodėl manai, kad aš tai būsiu sužinojęs iki *tavęs*?

Ji kyštelėjo liežuvį.

– Klausimas retorinis. Tiesiog informuoju tave. Ei, neįsivaikau tau visai nerūpi? Negirdėjai, ką prieš akimirką sakiau?

Holstonas gūžtelėjo.

– O aš ir negalvojau, kad mums žinomas sukilimas buvo pirmasis – veikiau paskutinis. Vieno tikrai išmokau iš savo darbo:

bet koks nusikaltimas ar maištas jau yra buvę. – Jis paėmė nuo kelių aplanką. – Manai, čia pirmasis vandens vagis šachtoje? Ar paskutinis?

Kėdė šaižiai sudžeržgė bruoždama grindų plyteles, mat žmona pasisuko į jį. Kompiuterio ekrane mirgėjo duomenys, kuriuos ji traukė iš senų šachtos serverių – seniai trintos informacijos likučiai, ant kurių buvo užrašyta nesuskaičiuojama daugybė naujų duomenų. Holstonas neturėjo žalio supratimo, kaip atkuriamą informacija arba kodėl moteris, tokia protinga, kad tai sugebėtų, pasirodė tokia kvaila, jog jį įsimylėjo, tačiau abu faktus jis priėmė kaip akivaizdžią tiesą.

– Aš surenku senas ataskaitas, – paaiškino ji. – Jei gerai suprantu, iš jų galima spręsti, kad sukilimų vykdavo nuolat. Kiekvienai kartai tenka po sukilimą, ar panašiai.

– Mes nedaug žinome apie senuosius laikus, – pasakė Holstonas. Pasitrynė akis: jo laukė krūvos darbo su popieriais. – Gal jie tada dar neturėjo jutiklių valymo procedūros, ką manai? Lažinuosi, jog žemės paviršiaus vaizdui blausėjant ir galiausiai išnykus žmonės imdavo eiti iš proto – kildavo maištas ar kas nors panašaus – ir kiek nors jų būdavo ištremiama, kad padarytų tvarką. O gal taip tada kontroliuodavo natūralų prieaugį, juk loterijos dar nebuvo.

Alison papurtė galvą.

– Nemanau. Pradedu galvoti, kad... – Ji nutilo ir nužvelgė aplink Holstoną išmėtytus dokumentus. Matydama kalnus nusikaltimų dokumentų ėmė apdairiau rinkti žodžius. – Nenoriu vertinti, nesakau, kas kaltas ir kas ne, ar panašiai. Tik miglotai spėju, kad serverius galbūt išvalė ne maištininkai ir ne per paskutinį sukilimą. Bent jau viskas buvo ne taip, kaip mums visą laiką aiškinama.

Dabar Holstonas susidomėjo. Tuščių serverių paslaptis, ištrinta šachtos pirmtakų praeitis nedavė ramybės visiems dabartiniams gyventojams. Ištrinti duomenys buvo virtę miglota legenda. Jis užvertė aplanką, prie kurio dirbo, ir atidėjo į šalį.

– O ką tu manai? – paklausė žmonos. – Kaip informacija galėjo dingti? Nelaimingas atsitikimas? O gal elektros tinklų gedimas? – vardijo galimus variantus.

Alison susiraukė.

– Ne, – paneigė ji. Neramiai apsidairiusi pritildė balsą: – Manau, *mes patys* ištrynėme duomenis. Noriu pasakyti, mūsų pirmatai, *ne* maištininkai. – Ji nususuko ir palinkusi prie monitoriaus pervedė pirštu per skaičius, kurių Holstonas iš toli negalėjo įžiūrėti. – Dvidešimt metų, – kalbėjo ji, – aštuoniolika. Dvidešimt ketveri. – Pirštas slydo ekranu ir pasigirdo silpnas cypimas. – Dvidešimt aštuoneri. Šešiolika. Penkiolika.

Holstonas atsistojo ir pabandė per išmėtytus popierius prasibrauti iki rašomojo stalo: rinko ant grindų gulinčius dokumentus ir krovė į krūvas. Jis prisėdo lovos kojūgalyje, viena ranka apkabinęs žmoną per kaklą ir petį pažvelgė į kompiuterį.

– Ar čia datos? – paklausė jis.

Ji linktelėjo.

– Beveik kas du dešimtmečius vykdavo didesnis maištas. Šioje ataskaitoje matome jų seką. Šita informacija buvo ištrinta per paskutinį sukilimą. *Mūsų* sukilimą.

Ji pasakė „mūsų“, lyg nuo to laiko sukilėliai ar kas nors iš jų draugų būtų išlikę gyvi. Bet Holstonas suprato, ką ji turi omenyje. Šį maištą sukėlė jų esybės – dėl svarbiausio konflikto, temdžiusio ne tik jų, bet net tėvų ir senelių vaikystę. Paskutinis sukilimas tebebuvo gyvas: tyliai šnabždamasi ir nebyliai, bet iškalbingai susižvalgoma.

– Kodėl pagalvojai, kad tai mes, gerieji, ištrynėme duomenis? Ji grįžtelėjo ir liūdnai nusišypsojo.

– O kas sako, kad mes geri?

Holstonas sustingo. Atitraukė ranką Alison nuo kaklo.

– Nepradėk. Nesakyk nieko, kas gali...

– Juokauju, – atsakė ji. Bet apie tai nejuokaujama. Jie per du žingsnius nuo išdavystės, vadinasi, ir *valymo*. – Spėju... bet tai tik *teorija*, – paskubom kalbėjo Alison pabrėždama žodį „teorija“, – kad perversmų teko išgyventi kiekvienai kartai. Bent jau per pastaruosius šimtą metų, gal ilgiau. Kad tai veikė kaip laikrodis. – Ji atkreipė dėmesį į datas. – Ir štai, per didįjį sukilimą, vienintelį, apie kurį mes iki šiol žinome, ištrinami visi serveriai. Tik tai ne taip lengva, keliais mygtukų paspaudimais neištrinsi. Yra atsarginės kopijos. Atsarginės atsarginių kopijų kopijos. Tam reikia pastangų, reikia veikti tikslingai, koordinuotai, tai negali būti atsitiktinumas ar sabotžas...

– Bet tu kol kas nežinai, kas tai padarė, – pasakė Holstonas. Jo žmona neabejotinai buvo kompiuterių stebukladarė, bet sekti ir išaiškinti – ne jai. Tai jo profesija.

– Štai kas man įdomu, – nenurimo, – jei kiekvienai kartai yra tekę išgyventi maištą, kodėl *nuo tada* neįvyko nė vieno sukilimo? – ir Alison prikando lūpą.

Holstonas atsisėdo tiesiai. Apsižvalgė po kambarį, palaukė, kol Alison žodžiai išsisklaidys ore. Jam pasirodė, kad žmona atėmė iš jo, seklio, tyrimo medžiagą ir neketina dalytis.

– Taigi tu manai... – Susimąstęs pasitrynė smakrą. – Tu manai, jog kažkas ištrynė mūsų istoriją, kad mes jos nekartotume?

– Arba dar blogiau. – Alison abiem delnais suėmė jam ranką. Žmonos veido išraiška pasikeitė: dabar ji atrodė ne šiaip rimta, o ne juokais sunerimusi. – O jei šiuose kietuosiuose diskuose buvo

informacijos apie sukilimų priežastis? Kokia nors mūsų istorijos dalis, duomenų iš žemės paviršiaus, faktų ar dar ko nors, kas seniai seniai privertė žmones sulįsti į šachtą, – jei ta informacija kėlė tokią įtampą, kad žmonės prarasdavo pusiausvyrą arba išeidavo iš proto ir verždavosi *laukan*?

Holstonas papurtė galvą.

– Nenorėčiau, kad į tai gilintumeisi, – perspėjo žmoną.

– Aš neteigiui, kad jie pagrįstai eidavo iš proto, – vėl apdariai pasakė. – Bet iš to, ką pavyko atkapstyti, peršasi tokia teorija.

Holstonas šnairomis dirstelėjo į kompiuterį.

– Gal tau vis dėlto nereikėtų į tai kištis, – paprotino. – Nors aš net nesuprantu, *kaip* tu tai darai, bet vis tiek – mesk tą reikalą.

– Mielasis, ta informacija jau yra. Jei aš dabar visko nesudėliosiu į vietas, kada nors tai padarys kas kitas. Džinas jau išleistas iš butelio.

– Apie ką tu?

– Aš jau parengiau instrukciją, kaip atkurti ištrintas arba tas rinkmenas, ant kurių kas užrašyta. Informatikai jau platina instrukciją žmonėms, juk gali kam nors tekti atkurti netyčia ištrintus duomenis.

– Vis tiek manau, kad turėtum liautis, – pasakė jis. – Netikusi mintis. Geruoju tai nesibaigs.

– Manai, kad žinoti tiesą nėra gerai? Žinoti tiesą visuomet yra gerai. Ir geriau, kad ją atskleisime mes, o ne kas nors kitas, ar ne?

Holstonas pažvelgė į savo aplankus. Praėjo penkeri metai nuo tada, kai paskutinis žmogus buvo išsiųstas valyti. Išorės vaizdas prastėjo su kiekviena diena, ir jis, šerifas, jautė savotišką spaudimą ką nors rasti. Įtampa augo, kaupėsi kaip garai, grasindami išsiveržti, ir tai vertė veikti. Žmonės jautė, kad ateina laikas, ir darėsi vis nervingesni. O toliau viskas aišku: kurio nors nervai

neišlaikys ir tas kažkas padarys ar pasakys ką nors, dėl ko iškart pasigailės, bet šaukštai bus po pietų – atsidurs areštiniėje, stebės paskutinį purviną savo saulėlydį.

Holstonas vėl ėmėsi vartyti bylas vildamasis ką nors jose rasti. Jis buvo pasirengęs nors rytoj pasiūsti kokį nelaimėlį mirčiai į nagus, kad tik ta įtampa atslūgtų. O čia dar jo paties žmona susimanė besti adata į jau tuoj tuoj sprogsiantį balioną. Jis privalo ją aplenkti.